

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Ivan Franko National University of Lviv
Faculty of Geography
Prof. Oleh Shablii Department of Economic
and Social Geography
Geographical Commission of the Shevchenko Scientific Society
Lviv Branch of the Ukrainian Geographical Society

LVIV HUMAN GEOGRAPHY: DIMENSIONS, CHALLENGES, CONTEXTS

MATERIALS

of scientific conference, commemorating the 80th anniversary
of the prof. Oleh Shablii Department of Economic and Social Geography
of Ivan Franko National University of Lviv
(Ukraine, Lviv, October 23–24, 2025)

Lviv – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра економічної і соціальної географії
імені професора Олега Шаблія
Географічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка
Львівський відділ Українського географічного товариства

ЛЬВІВСЬКА СУСПІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ: ВИМІРИ, ВИКЛИКИ, КОНТЕКСТИ

МАТЕРІАЛИ

наукової конференції, присвяченої 80-річчю кафедри
економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Україна, м. Львів, 23–24 жовтня 2025 року)

Львів – 2025

Редакційна рада:

Володимир Біланюк (голова), доцент, декан географічного факультету;
Ірина Гудзеляк (заступник), доцент, завідувач кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Іван Ровенчак, професор кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Мирослава Влах, доцент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Ярослав Івах, доцент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Ольга Мамчур, доцент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Любов Котик, асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Юрій Борсук, асистент кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія;
Марія Хоминець (секретар), завідувач навчальної лабораторії «Атласного і тематичного картографування».

Рекомендовано до друку

*Вченою радою географічного факультету Львівського національного університету
імені Івана Франка*

Протокол № 8 від 22 жовтня 2025 року

Львівська суспільна географія: виміри, виклики, контексти : матеріали наукової конференції, присвяченої 80-річчю кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна, м. Львів, 23–24 жовтня 2025 року). Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2025. 344 с.

У матеріалах конференції подано статті, які присвячені історії становлення Львівської суспільно-географічної школи та її багаторічному лідерові – професору Олегу Шаблію з нагоди 90-ліття від дня його народження; теорії, методології і методам нової суспільної географії; актуальним проблемам економічної і соціальної географії, відновлення та стратегії розвитку України; тенденціям, наслідкам і підходам до вирішення демографічних та міграційних викликів; геоглобалістиці та регіональним студіям в умовах кризи світового порядку; географічній освіті та просвітньому значенні публічної географії.

Для науковців, викладачів, учителів, здобувачів освіти, фахівців-практиків та усіх, хто цікавиться проблемами суспільно-географічної науки.

Тексти подано в авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст статей, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Адреса оргкомітету:

Кафедра економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія, географічний факультет,
Львівський національний університет імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Дорошенка, 41, кімн. 56.
E-mail: iryna.hudzelyak@lnu.edu.ua, kafedra.lviv@gmail.com

погляд у майбутнє // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матер. Всеукр. наук. конф. / відп. ред.: проф. О. І. Шаблій. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. С. 36–51.

5. Білецький М., Котик Л. Навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка: ретроспектива і сучасність // Матер. Всеукр. наук. семінару, присв. 110-літтю від народження д. г. н., проф. О. Т. Ваценка / відп. ред. проф. О. І. Шаблій. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 41–47.

6. Закон України «Про вищу освіту», 2014. Ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

7. Гудзеляк І., Котик Л., Біланюк В., Мамчур О. Адаптивні заходи для подолання освітніх втрат здобувачів вищої освіти // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2025. Вип. 42. С. 3–14. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2025.42.13451>.

8. Гудзеляк І., Котик Л., Біланюк В., Мамчур О. Діагностика освітніх втрат студентів-географів в умовах дистанційного навчання. Вісник науки та освіти. 2025. № 1 (31). С. 1054–1071. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-1054-1071](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-1054-1071).

9. Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: ЛНУ, Т. І. 2014; Т. II. 2014.

10. Положення про кафедру Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/reg_department.pdf.

11. Положення про організацію освітнього процесу в Львівському національному університеті імені Івана Франка (нова редакція), 2024. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/Polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu_Nova-redaktsiia_2024.pdf.

12. Протоколи засідань кафедри економічної і соціальної географії. 2008-2012 рр. / Архів кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка.

13. Протоколи науково-методичних семінарів кафедри економічної і соціальної географії. 2005-2012 рр. / Архів кафедри економічної і соціальної географії імені професора Олега Шаблія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка.

14. Шаблій О. Кафедра і кафедральні / Шаблій О. Суспільна географія. Книга п'ята: На важелях долі: Вибрані праці. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. С. 380–436.

15. Шаблій О. І. Львівська суспільно-географічна школа (до 60-річчя кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка) / О. І. Шаблій. Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 168 с.

16. Шаблій О. Наукова і науково-організаційна діяльність кафедри економічної і соціальної географії // Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2014. Вип. 40 (1). С. 20–31.

УДК 911.3:332.1:929(477.8)Львів Шаблій О. І.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСТА ЛЬВОВА У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ

Іван Рудакевич

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна*

У статті проаналізовано наукові праці професора Олега Шаблія з дослідження міста Львова. Перше таке дослідження відоме з 1957 р. і стосувалося проекту спорудження судноплавного каналу через місто. Більшість наукових досліджень Львова у науковій творчості Олега Шаблія стосувалися географічного положення, соціально-економічної характеристики міста, а також його геоекологічних проблем розвитку. Найвідомішою та найоб'ємнішою науковою працею професора з дослідження міста є Комплексний атлас Львова, який опублікований у 2012 році. Олег Шаблій був також фундатором наукового напрямку львовознавства, який він обґрунтував у своїх працях.

Ключові слова: атлас Львова, місто, Львів, наукова стаття, Олег Шаблій.

RESEARCH OF THE CITY LVIV IN THE SCIENTIFIC PUBLICATIONS OF PROFESSOR OLEH SHABLIY

Ivan Rudakevych

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

The article analyzed the scientific publications of Professor Oleh Shabliy on the study of the city of Lviv. The first such study has been known since 1957 and concerned the project of building a shipping canal through the city. Most of the scientific studies of Lviv in Oleg Shabliy's scientific work concerned the geographical location, socio-economic characteristics of the city, as well as its geoecological development problems. The most famous and most extensive scientific work of the professor on the research of the city is the Comprehensive Atlas of Lviv, published in 2012. Oleg Shabliy was also the founder of the scientific direction of Lviv studies, which he substantiated in his works.

Keywords: atlas of Lviv, city, Lviv, scientific article, Oleh Shabliy.

Вступ. Професор Олег Іванович Шаблій є однією з найвідоміших постатей в історії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. З 1954 до 2023 року він майже безперервно навчався, працював, творив, досліджував на рідному факультеті. Фактично у ці роки він проживав і трудився у місті Львові, яке теж було об'єктом його наукових досліджень і творчим середовищем. У науковому доробку О. Шаблія кілька десятків статей, доповідей, карт, атласів, нарисів присвячені рідному місту. Він також заклав теоретичні та практичні основи львовознавства як окремого напрямку краєзнавчих, історичних і географічних досліджень.

Метою даної публікації є характеристика наукової спадщини професора Олега Шаблія як дослідника міста Львова у різних ракурсах: комплексному картографуванні, геоекологічному, краєзнавчому, геопросторовому та інших.

Виклад основного матеріалу. Першою науковою розвідкою Олега Шаблія була доповідь на студентській науковій конференції географічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка у 1957 році на тему «Проекти створення річково-транспортної системи на заході України». У ній молодий науковець пропонував створити судноплавний канал у межах Львова між річками Полтва і Зубра для сполучення басейнів Балтійського та Чорного морів (подібні ідеї свого часу були запропоновані ще австрійськими та польськими дослідниками) [2]. Один з професорів жартівливо висловився про ідею О. Шаблія, що частину води прийдеться довозити залізничними цистернами через недостатню водність річок у межах Львова та його околиць (за спогадами професора О. І. Шаблія).

У 1987 р. була опублікована стаття Олега Шаблія у науковому виданні «Економічна географія» з назвою «Львівська область (економіко-географічна характеристика)». Економічна сфера міста Львова у цій публікації розглядалася як частина господарського комплексу області. У 1989 р. був виданий атлас Львівської області російською мовою у Головному управлінні геодезії та картографії СРСР. О. Шаблій був автором наступних карт цього атласу: економіка, економічні зв'язки, населення, промисловість, корисні копалини. Він також був одним із співавторів вступної частини цього картографічного твору. Окрім цього, професор Олег Шаблій був керівником редколегії цього атласу Львівської області [2].

У 1990 році О. Шаблієм було написано дві статті до географічної енциклопедії України про м. Львів і Львівську область. У дописі про місто охарактеризовано його географічне положення, природні умови, господарство (особливо, промисловість), невиробничу сферу, основні пам'ятки історії та культури.

У 1993 р. були опубліковані тези доповіді наукової конференції польською мовою у співавторстві професора Олега Шаблія та доцентів Івана Ковальчука та Маркіяна Мальського з назвою «Геоекологічна ситуація басейну Західного Бугу і способи її поліпшення». У ній місто Львів розглядається як одне з головних джерел забруднення р. Західний Буг через річку Полтву, яка слугує головним каналізаційним колектором цього міського населеного пункту. Ця публікація дала початок серії наукових робіт і досліджень О. Шаблія, присвячених геоекологічним проблемам заходу України [2].

У 1998 р. опублікований навчальний посібник для 8–9 класів середньої школи «Географія Львівської області», де професор О. Шаблій описав соціально-економічну характеристику регіону. Значну її частину присвячену місту Львову та його господарському комплексу.

Ще у 1993 р. О. Шаблій опублікував тези доповіді на науковій конференції у Рівному на тему «Географічний «Атлас Львова» як елемент української національної культури», фактично обґрунтувавши доцільність публікації такого картографічного твору. Комплексний атлас Львова був створений майже через два десятиліття після обґрунтування цієї ідеї. У 1991-1993 роках професор Олег Шаблій був керівником госпдоговірної теми «Атлас Львова» на основі господарського договору з Львівською міською радою [2].

Продовження ідеї атласного картографування території міста проявилось у доповіді з назвою «Комплексний атлас Львова: структура і зміст» на науковій конференції «Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку», яка відбулася у Києві в 2005 році.

У 2001 році професором Олегом Шаблієм був опублікований перший в Україні фундаментальний підручник «Суспільна географія: теорія, методологія, українознавчі студії». Окремим розділом у ньому розглянуті геоекологічні проблеми заходу України. У ньому також охарактеризовані актуальні для цього часу екологічні проблеми міста Львова. Наприклад, дефіцит питної води, а також перетворення р. Полтва з притоками у систему каналізаційних колекторів [2].

Розглянуті також проблеми забруднення атмосфери на території міста як стаціонарними, так і пересувними джерелами. Забруднення повітряного басейну проаналізовано з позиції інтенсивності руху автомобільного транспорту на магістральних міських вулицях. Виділено також чотири просторові зони забруднення довкілля у місті Львові [5].

У 2003 р. Олег Шаблій був упорядником книги «Олена Степанів. Наукові праці. Есе. Спогади». Однією з відомих геоурбаністичних праць цієї авторки був географічний нарис «Сучасний Львів», опублікований у 1943 р.

Найфундаментальнішою працею з дослідження міста Львова у науковій творчості професора Олега Шаблія та кафедри економічної і соціальної географії ЛНУ є комплексний атлас міста Львова (Львів. Комплексний атлас), який був виданий і презентований у 2012 році. Цей унікальний твір атласного картографування був створений у співпраці з ДНВП «Картографія», а також з іншими поважними науковими, виробничими та адміністративними установами: Головне управління статистики у Львівській області, Інститут «Містопроект» (м. Львів), Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України та інші. В атласі налічується понад 200 карт і картосхем, створених більше 70 авторами та співавторами. Багато інформаційних джерел і «чорнових картосхем» збирали та створювали студенти кафедри економічної і соціальної географії, часто на основі своїх курсових і дипломних робіт. Деякі з цих студентів, авторів карт до атласу, згодом стали науковцями у сфері географічних наук (Кравець Т., Мамчур О., Подвірна Х., Рудакевич І.).

Комплексний атлас Львова складається з восьми розділів, в яких у вигляді карт охарактеризовані географічне розташування, природне довкілля, археологія й історія, населення, соціальна та ринкова інфраструктура, виробнича та інвестиційна інфраструктура, промисловість, територіальне розпланування міста Львів. Загальний обсяг цього картографічного твору – 192 сторінки. Професор Олег Шаблій був автором і співавтором 55 карт і картосхем у цьому атласі. Більшість з цих карт стосувалися географічного розташування, історії, соціальної та виробничої інфраструктури Львова [1].

Чи не найважливішою працею Олега Шаблія у дослідженнях міста Львова була стаття «Львовознавство: підходи, аспекти, проблеми», яка була опублікована у часописі «Історія української географії» у 2013 році. У цій статті вперше в науковій літературі розкрито поняття львовознавства як наукової категорії дескриптивного (описового) краєзнавства. У публікації проаналізовано феномен Львова як багатофункціонального міста та культурної столиці України, розкрито інформаційну базу та підходи, окремі аспекти та сучасні проблеми львовознавства. Звернено також увагу на використання інформаційних технологій, які дають можливості з нових методичних (віртуальних) позицій представити Львів у всій його

різноманітності та у рівноправності різноаспектних думок про нього [4]. У даній публікації фактично закладено теоретичні основи львовознавства як сфери наукового знання про місто Львів.

Ще однією цікавою науковою працею О. Шаблія є «Природні умови Львова та Підльвів'я», яка була опублікована теж у часописі «Історія української географії» в 2013 році. У статті описано особливості природного довкілля Львова і показано його вплив на георбанізаційну систему міста. Охарактеризовані наступні компоненти довкілля м. Львова: тектоніка, геологічна будова і рельєф території міста (включно із зведеною стратиграфічною таблицею неогенових відкладів); клімат і гідрографія; ґрунтовий покрив, рослинний і тваринний світ. У статті також наведена стратиграфічна таблиця неогенових відкладів, які найчастіше зустрічаються у межах міста. При дослідженні рельєфу Львова описані найвищі та найнижчі місця, а також коротко охарактеризовані головні «вершини» міста та їх територіальне поширення. Значну увагу звернено на характеристики та детальне пролягання головного Європейського вододілу у межах м. Львова [4].

У тому ж 2013 році у м. Лодзь (Польща) була опублікована англomовна монографія з назвою «Львів і Лодзь на зламі ХХ століття. Історичний нарис і природне середовище» (мовою оригіналу – «Lviv and Łódź at the Turn of 20th Century. Historical Outline and Natural Environment») у співавторстві О. Шаблія з науковцями з Львівської політехніки (М. Габрель і Б. Посацький) і Лодзького університету (Е. Кобоек, М. Ламбрехт, І. Пелесяк). У цій публікації проаналізовано економічну історію, просторовий розвиток та сучасний вигляд двох міст – Львова (України) та Лодзі (Польща). Професор О. Шаблій написав наступні розділи цього дослідження: Львів у географічному просторі, екологічні детермінанти розвитку та фізична географія Львова [6].

Загалом можна виділити чотири напрями наукових досліджень міста Львова у творчості професора Олега Шаблія:

- 1) Економіко-географічний. Дослідження річково-транспортної системи, значення міста Львова у господарському комплексі регіону;
- 2) Геоекоекологічний. Вивчення екологічних проблем міста, геоекоекологічної ситуації басейну р. Західний Буг з притокою Полтва;
- 3) Атласне картографування міста Львова. Обґрунтування ідеї та створення Комплексного атласу Львова, відображення міста в атласах Львівської області авторства Олега Шаблія;
- 4) Геопросторовий. Вивчення положення Львова у географічному просторі, характеристика природно-географічного потенціалу міста.

Висновки. Вчений-географ Олег Шаблій досліджував місто Львів з різних наукових аспектів більше 60 років. Більшість його досліджень мали економіко-географічний, геоекоекологічний та гепросторовий характер. Цілий пласт наукових досліджень міста Львова виконувався у процесі його комплексного атласного картографування. Кінцевим результатом цих робіт було видання Комплексного атласу Львова у 2012 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Львів. Комплексний атлас. О. Шаблій. Київ : Картографія. 2012. 192 с.
2. Олег Шаблій. Бібліографічний покажчик / Укладачі: М. Любицька, О. Вісьтак. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 219 с.
3. Шаблій О. Львовознавство: підходи, аспекти, проблеми. Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. Тернопіль, 2013. Випуск 27. С. 8-15.
4. Шаблій О. Природні умови Львова і Підльвів'я. Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. Тернопіль, 2013. Випуск 27. С. 62-72.
5. Шаблій О. Суспільна географія: теорія, методологія, українознавчі студії. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 744 с.
6. Lviv and Łódź at the Turn of 20th Century. Historical Outline and Natural Environment. Edited by Mykola Habrel, Elzbieta Kobjek. Łódź, Łódź University Press. 2013. 140 p.

ЗМІСТ

Розділ 1. ПРОФЕСОР ОЛЕГ ШАБЛІЙ – НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ЛІДЕР ЛЬВІВСЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ШКОЛИ.....	6
Гудзеляк Ірина КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ ІМЕНІ ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ У 2015–2025 РОКАХ: ДОСЯГНЕННЯ І ВИКЛИКИ.....	6
Садова Уляна ВІД ГЕОГРАФІЇ ПРОСТОРУ ДО ГЕОГРАФІЇ ГІДНОСТІ.....	13
Влах Мирослава НАУКОВА МОВА ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ ЯК ПОШУК ІСТИНИ.....	16
Мариняк Ярослав СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ НАПРЯМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ОЛЕГА ШАБЛІЯ...	24
Жукова Анна ПРОФЕСОР ОЛЕГ ШАБЛІЙ ЯК ТВОРЕЦЬ НАУКОВОЇ ШКОЛИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ І ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ВИМІР.....	30
Грицевич Володимир РОЛЬ ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ У ВПРОВАДЖЕННІ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ЛЬВІВСЬКІЙ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІЙ ШКОЛІ.....	33
Котик Любов ВНЕСОК ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ У НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КАФЕДРИ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ СЕМІНАРИ.....	36
Рудакевич Іван ДОСЛІДЖЕННЯ МІСТА ЛЬВОВА У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ.....	45
Шевчук Любомира УЧАСТЬ ПРОФЕСОРА ОЛЕГА ШАБЛІЯ У СТАНОВЛЕННІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛЕННЯ НАУК ПРО ЗЕМЛЮ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	49
Заставецька Леся, Мариняк Ярослав, Стецько Надія ВІДОМІ ГЕОГРАФИ, ЩО ПОХОДЯТЬ ІЗ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇХ НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ З ГЕОГРАФІЧНИМ ФАКУЛЬТЕТОМ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА.....	58
Стебельський Ігор ПРОФЕСОР ШАБЛІЙ – СПРИЯТЕЛЬ МОГО ВНЕСКУ ДО СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ.....	65
Жук Петро ПРОФЕСОР ОЛЕГ ШАБЛІЙ ЯК ПЕДАГОГ І НАСТАВНИК.....	68
Білецький Мирослав 60 РОКІВ ПРАЦІ ПОРУЧ ІЗ ПРОФЕСОРОМ.....	72
Розділ 2. ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ НОВОЇ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ.....	76
Кузишин Андрій ПРАКТИКА «РОЗУМНОГО СКОРОЧЕННЯ»: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	76